

venskiga jezika pridobimo tudi popolnoma znanost ilirskiga jezika, naj se na vsacim slovenskim gimnaziji napravi tudi učiliše ilirskiga jezika: le to je prava pot vzajemne književne zveze“.

O tej stvari je koj v začetku 1849. l. str. 9. povedal te-le poštene misli: „Tudi mi smo te potrebe živo prepričani, de morajo Slovani kadaj eni edini pismovinski jezik imeti, kakor ga imajo Nemci in drugi narodi. Nemci se nam sicer zdej posmejujejo, ako kaj taciga želimo, in pravijo: Kaj boste vi Slovani, sej še eden družiga ne razumete, kar se je lani v Pragi vidilo, ko ste se mógli v zboru nemškiga jezika poprijeti. To je dan današnji res — ali kdo je tega kriv? Slovani ne — ampak tista moč, ki je pod imenam „Pangermanismus“ Slovane v sužnosti imela toliko in toliko let. Zató je zadnji čas, de Slovani postanemo, kar nas je Bog vstvaril — kakor so nas naše matere rodile! Smo slišali praviti, de nam je nebeški Oče tudi mervico uma in razuma dal, kakor Nemcam — in de tudi Nemci eden družiga ne razumejo, če pridejo nemški Švajcarji, zgornji Avstrijanci, Prajsi, Parci (Schwabeni), Danci, Meisnerjanci, Hanoveranci, Hesnerji itd. skupej, in če vsak po svojim jeziku govori. Nemci! potegnite poprej bruno iz svojiga očesa, preden se spodtikate nad pezdirjem svojiga bližnjiga! — Pismovinskiga jezika nam je Slovanam tedej takó potreba, kakor Nemcam — tode pismovinski slovanski jezik ne sme prisiljena mešanca biti, ampak mora izvirati sam iz sebe iz cvéta vsih kar koli je moč izobraženih slovil ali narečij. Dajmo tedej mi slovanski narodi nar poprej zgubljen zaklade svojiga jezika pri prostim ljudstvu iskati; po tem nej izobražuje vsak narod svoj materni jezik — in sad vsiga tega bo kmalo občji pismovinski jezik“.

Iz tega nagiba je sicer verno priobčeval Vodnikovo lani prenehano „Povedanje od slovenskiga jezika“ iz l. 1797—8 pod naslovom: „Kaj Vodnik od nas Slovencev in slovenskiga jezika na dalje piše“ v sedmem tečaju svojih Novic (str. 83—205), ter je ž njim kazal nasprotnikom: Slovensko me pravio — Domači vsi prek („De smo Krajnci po deželi, to sami vemo; pa še tudi to vemo, de smo Slovenci po rodu, in de iz rodú izvira edino pravo ime našiga jezika, ki — vsim nevednim nasprotnikam vkljub, ki resnico in pravico zatirati in mirne Slovence neprenehama dražiti hočejo — je bil, je, in bo slovenski jezik na vekomaj. Amen“); vendar je tudi v tem oziru s priljubljenim svojim pesnikom vedno klical: „Le naprej, naprej, verli domorođci! v prid domovine — in ne dajte se motiti, če ravno pisano gleda protivnik. Kdor se za omiko ljudstva trudi, dopernaša Bogú dopadljive dela, de si ravno nasprotna derhal, ki križema roke derží in lenobo pase, reží na njegove dela, jih čerti in černi. Pomnite Koséskovih besed:

„Černiti seer je vaje svet, kar sije,
Podreti v prah visoko mu je mar;
Pa se ne boji! Še sere veliko bije,
Ki vnete so za svit in čisto stvar.
Zijavni terg življenje v kvantah gubi,
Blagejši duh podobe višji ljubi“.

Laž v šoli.

(Konec.)

III. Kaj ima storiti učitelj, da iztrebi laž in kako jo odvráčuje.

Laž je zeló pogubljiva naopaka, in učitelj mora strogo zoper njo postopati. Da se ozdravi lažnjiv otrok, treba je zvedeti, zakaj otrok laže? Sploh se mora zoper vsako laž resnobno ravnati, posebno ako se ponavlja. Laž bi se imela kaznovati, lažnjivcu ne gre

prizanašati. Prašati se je tukaj treba, ali se je otrok prvokrat ali že večkrat zlagal? ali je obstal svoj pogrešek, ali stanovitno tají? ali se je zlagal s premislekom in preudarkom? Najbližnja kazen je graja, večja kazen je, da mu učitelj odreče zaupanje, dokler se ne poboljša. Ako pa učenec obstoí svojo naopako, naj se mu prizanese ali vsaj kazen olajša, ker odkritosrčno izpoznanje je odpoved laži in začetek boljšanja. Zdravilo še bolj važno in nepogojno potrebno pa je gojitev verskega čustva, misel na Boga, ki vse vidi in vse vé, naj otroka odvráča od laži.

Poleg tega potrebna so pa še tudi posebna zdravila. Otrok se ne laže vselej zato, ker se mu to dopada, ampak laž izvira iz drugega pogreška, in to ima učitelj pozvedovati, predno da poboljša učenca. Popolno naopačno bi bilo, ako bi učitelj ravnal jednako z vsako lažjo in bi mu bilo dosti, vse jednako kaznovati. Kadar se ima kazen zvrševati, treba je velike previdnosti. Poleg resnobe naj vselej pokaže učitelj ljubezen do učenca, ki kaznuje zato, da bi poboljšal, a ne zato, da bi otroka bolelo in bi se zmaševal nad njim.

Ako prašaš učenca, kdo je učinil to ali uno škodo, in se oglasi tisti, ki je to naredil, nikar ga ne pohvali zaradi tega, marveč ukreni tako, da se to samo ob sebi razume, in to ne more drugače biti, ker sicer misli učenec, da je učinil kaj takšnega, kar zasluži hvalo, in ker otroku vse na misel pride, bode nekateri navlašč naredil naopačnosti, ter obstal samo zato, da bode pohvaljen zaradi odkritosrčnosti. Ako je v šoli tako, kakor bi imelo biti, ne bode učitelj dolgo iskal pregrešivšega, marveč na prvo vprašanje bode krivi sam spoznal svojo pregreho; treba je tedaj gledati, da učitelj s prehudo ostrostjo ne oplaší učencev in k laži ne sili.

Kakor uže povedano, tudi slabi vzgledi doma napeljujejo k laži. Ako je tako, naj učitelj pred vsem opozori učenca na njegov pogrešek, naj ga skuša prepričati o potrebi kazni, naj mu pokaže prepad, kamor bode zabredel, ako ne odstopi od svoje krive poti; dosti vzgledov v to se nahaja v svetem pismu, v vsakdanjem življenji. „Mlad lažnjivec, star tat“. Dobro bi bilo, tudi starše opomniti na to, da bodo nekdaj od svojih otrok Bogu odgovor dajali, da si bodo pri svojih otrocih „gorje ali blagor“ izredili.

A težko pa bode spoznati laž, ki izvira iz hinavščine, ker zavija se rada kakor volk v ovčja oblačila. Treba je tedaj daljšega opazovanja, da se spozná laž in resnica. Take otroke je moč spoznati le takrat, kadar mislijo, da jih nihče ne opazuje. Ako zapaziš pri otroku tako laž, daj mu spoznati, da si ga pregledal; izkazuje ljubezen raje učencu sicer manj pridnemu in bogljivemu a bolj odkritosrčnemu. A tukaj veljá posebno prigovor: skušaj, prepričaj se dobro, a potem ravnaj!

Ako otrok laže iz strahu pred kaznijo, rekli smo, da mu vsega ne zamerimo. Isto tako veljá tudi, ako se to zgodí iz osupljenosti ali prenagljenosti. Tukaj pred vsem mirno opozori otroka na njegov pregrešek in pridobi si ga z ljubeznjivim in s prijaznim ravnanjem. — Ako se otrok laže, da bi pomagal drugemu iz zadrege, povej mu, da to ne gre, da se to pravi greh zagovarjati. Ako otrok venderle to storí, zasluži kazen. — Ako izvira laž iz naopadne sramožljivosti, povej otroku, da ni sramota greh obstati, a storiti ga. Davida nihče ne zasramuje zaradi izpoznanja in pokore. — Otrok, ki laže iz nevošljivosti, sovraštva in hudobije, da bi součenca spravil v kazen in sramoto, naj sam to občuti, naj se zgodí njemu, kar je drugim nameraval. — Ako pa izvira laž iz strasti, je poleg kazni versko poučenje na pravem mestu.

Vender, hvala Bogu, nekaj otrok pride v šolo nepokvarjenih, te je treba varovati, da se ne spridijo, in ne privadijo se lagati. Otrokom naj se živo priporoča, kako ostudna je laž, kako zoprna Bogu in ljudem. — Poglavitno pri tem pa je, da je učitelj v vseh rečeh vzgled resničnosti. Otroci radi posnemajo odraščene, najraje pa, ako kake slabosti

ali pomankljivosti vidijo pri učitelju. Treba biti nam previdnim, predno kaj obljubimo ali žugamo; premislimo dobro, bode li moč, vselej ostati pri besedi, kajti beseda enkrat dana nas veže. — Nekateri učitelji obetajo prizanašanje kazni, da zvedo resnico. A resnica, ki tako pride na dan, nima posebne veljave, pa to naj uže bode, slabeje pa je, ako učitelj dano besedo prelomi, in otroke kazni zadene, katere niso pričakovali. Res težavno je in to silo razdraži učitelja, ako je v šoli lažnik, ki trdovratno tají, včasi pa je mogoče z vztrajnim preiskovanjem, z opazovanjem, vendar lažniku na sled priti, tem lože, ker se učenci poslednjič začnejo sramovati, da imajo trdovratnega lažnjivca med sabo, kajti čut do resnice in poštenja vendar še ni popolnoma zginit iz otroških src.

Nikar pa ne pričakujmo, da bi učitelj strupeno žel laži popolno mogel zatreti; nateletel bode na lažnjivca, ko se bode najmanj nadejal; tukaj ni samo meso slabo, temuč laž prihaja od hudobnega duha, od očeta laži. Pa nikar ne obupajmo, pri vseh otrocih vendar naš trud ne bo zastonj, ako ohranimo le jednega samega otroka v resničnosti in pravicoljubji, smo uže mnogo mnogo storili, sicer pa mi samo sadimo, prilivamo, obrezujemo, rast pa daje le on, ki solnce in dež pošilja o pravem času, in ki vodi serca ljudi, kakor potoke. Blagor učitelju, ki more vsklikniti na konci svojega potovanja: storil sem, kar sem mogel; svoj tek sem dokončal!

Zakon od 17. januarja 1882,

s katerim se uravnava šolsko obiskovanje na c. kr. rudniški šoli v Idriji in na pravico javnosti imajočih osobinskih (privatnih) šol v vojvodini Kranjski.

S privolitvijo deželnega zbora Moje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

§. 1.

Poroštvo rednega šolskega obiskovanja nameravajoča določila drugega oddelka deželnemu zakonu od 29. aprila 1873. leta, št. 21., „v uravnavo snovanja, vzdrževanja in obiskovanja javnih ljudskih šol“ raztezajo se s tem na c. kr. rudniško šolo v Idriji in na vse po Kranjskem obstoječe, pravico javnosti imajoče osobinske šole, katere po odstavku drugem §. 72. državnega ljudsko-šolskega zakona nadomestujejo kakšno javno ljudsko šolo.

§. 2.

Uradna opravila, katera je po določenih drugega oddelka omenjenega deželnega zakona od 29. aprila 1873. leta, št. 21., opravljati krajnim šolskim oblastvom, opravlja po dotičnih zakonitih predpisih in naredbah pri c. kr. rudniški šoli v Idriji od c. kr. rudniškega vodstva dogovorno z dotičnim c. kr. okrajnim šolskim svetom imenovani upravnik, kateremu gre naslov „krajnega šolskega nadzornika“ — a pri ostalih v §. 1. omenjenih osobinskih šolah in sicer: v Ljubljani mestni šolski svet ljubljanski, po krajih, kjer se nahaja krajni šolski svet, krajni šolski nadzornik, po drugih krajih za to od dotičnih c. kr. okrajnih šolskih svetov imenovani opravniki, katerim se spodobi naslov „krajnega šolskega nadzornika“, a pri tem ima veljati pravilo, da je šolam omenjene vrste, ki se nahajajo v enem kraju, imenovati samo jednega opravnika.

§. 3.

Krajni šolski nadzornik ima oblast v oskrbovanje dotičnih opravil dogovorno z dotičnim županom rabiti občinske organe šolskega kraja.

Krajni šolski nadzornik ima pravico terjati, da se mu gotovi potroški, ki so združeni z njegovim uradovanjem, povrnejo iz novcev šolske občine.